SZŰCS Gáborné

A konfliktusok földje és a megbékélés színtere: Kalinyingrád

Kevés földrajzi egység létezik Európában, amely annyira egyedi és olyan ellentmondásos lenne, mint a Kalinyingrádi terület. Földrészünknek ezt a északnyugati régiója olyan egyedülálló geopolitikai helyzettel rendelkezik, amely szélsőségesen kiszolgáltatta számos nemzetiséghez tartozó lakóit a történelem viharainak, egyidejűleg azonban esélyt kínált arra is, hogy megbékélésen alapuló multikulturalitás határozza meg az itt letelepítettek és letelepültek (esetleg visszatelepültek) életét. Jobb esetben (saját nemzetiségüket, kultúrájukat nem feledve) közös identitást alakíthatnak ki, amely önbizalmat, vállalkozó kedvet ébreszt a mai Kalinyingrad (az orosz Калининград, német Königsberg, litván Karaliaučius, lengyel Królewiec) lakóiban.

Másrészt a terület és a főváros nemzeti sértettség tárgyaként is funkcionálhat, híd helyett szakadékká is válhat akkor, ha a történelmet nem bölcs megértésre törekedve, hanem kizárólag (gyakran jogos) sérelmekre koncentrálva szemléljük. Kalinyingrád sok szempontból tükrözi, szimbolizálja ezt a kettősséget. A korunkra jellemző globalizációs folyamatok tipikusan a nemzeti érzelmek erősödését is maguk után vonják, így a terület lehet könyörtelen gazdasági harc, de sportszerű versengés, sőt az EU és Oroszország közötti közeledés színpada is. Nem könnyíti meg azonban az utóbbiakat a terület hagyományosan fontos stratégiai jelentősége;-– a politikai helyzet, a határok változhatnak, de a kijárat a Balti-tengerre (vagy ennek megakadályozása) olyan előny és lehetőség, amelyhez minden érdekelt állam ragaszkodik, esetleg nemzetközi konfliktusok árán is. Kalinyingrád helyzete a NATO-tagországok és Oroszország között felmerülő feszültség esetén fontos;- az itt elhelyezett Iszkander-rakétákkal elérhető a tagországok területe.

A kalinyingrádi orosz exklávé – az EU viszonylatában enklávé – mint jelenség tehát aktuális, bonyolult és érdekfeszítő. Mindebből következően írásom különböző szempontokat elemez: rövid földrajzi-történelmi összefoglaló után a terület, az „olvasztótégely" mai lakóinak véleménye alapján érzékelteti a problémák komplexitását. Az elemzés bizonyos támpontot nyújt az olvasóknak ahhoz, hogy véleményt alkothassanak: vajon létrejött-e az a bizonyos kalinyingrádi közös identitástudat, amely eltűri a különböző árnyalatokat, és mégis összetartozó közösséget hoz létre. Végül az írás az utóbbi évtized politikai változásainak tükrében jelenít meg néhány gazdaságpolitikai vonatkozást sem nélkülöző szempontot a terület stratégiai jelentőségével kapcsolatban.

A színpad: a Balti-tenger partvidéke

1. ábra: http://protown.ru/russia/obl/articles/8109.html

A mai Kalinyingrádi terület (Калининградская область/ Kalinyingradszkaja oblaszty) az Orosz Föderáció legnyugatabbra fekvő közigazgatási egysége, egyben a legkisebb terület (oblaszty) a maga körülbelül 942 ezer lakosával, akik a régió mintegy 15 000 négyzetkilométerét népesítik be. A viharos múltú kelet-poroszországi régió a XX. század háborúi és az általuk előidézett geopolitikai változások szerint (mikor mely nagyhatalmak osztoztak az aktuális labilis vagy átmenetileg megállapodott hatalmi egyensúlyon) cserélt gazdát, identitást és lakókat.

A versailles-i szerződés által rögzített politikai földrajzi viszonyok tartalmaztak egy olyan elemet – a danzigi korridort (Polnischer Korridor) –, amely az e területet is magában foglaló akkori területi egységet anyaországától, Németországtól választotta el olyan módon, hogy a két országrész csak idegen területen áthaladva létesíthetett egymással kapcsolatot.
Hasonló szituáció jött létre a Szovjetunió felbomlása után, amikor a Kalinyingrádi terület földrajzilag elszakadt Oroszországtól, és Lengyelország, valamint Litvánia határai közé ékelődött be. Oroszország számára ez a változás megszüntette a szabad kijárást a Balti tengerre, mivel szárazföldön csak a határos államokon át tudta megközelíteni exklávéját, megbirkózva e helyzet minden nehézségével.

A háborús vereség és a döntés, hogy a II. világháború győztes hatalmai eleget tesznek Sztálin követelésének, és átengedik neki e volt kelet-poroszországi területeket, iszonyatos mértékű emberi szenvedést idézett elő. A Wilhelm Gustloff, valamint a General von Steuben és a Goya elsüllyesztése 1945 első hónapjaiban, és utasainak (köztük jelentős számú Kelet-Poroszországból menekülő személynek) pusztulása vált e tragédia szimbólumává. A németajkú népesség nagy részére a háború után kitelepítés várt mind a Lengyelország részévé vált, mind az Oroszországhoz csatolt északi területen.

„Kalinyingrádi vagyok”- A harcot, amelyet őseink vívtak, békévé oldja-e az emlékezés? Kialakulhat-e az összetartozás érzése?

Kalinyingrádot többé-kevéssé bevallottan az oroszokon kívül is minden környező ország a magáénak tartja (elég pl. litván kommentelőket olvasni erről a témáról). Még Lukasenko belorusz vezető is megpróbálta „elkérni” a területet Putyintól mezőgazdasági termelés céljából, azután, hogy 2013 szeptemberében együtt látogattak oda egy hadgyakorlat idején. [1][

Jellemző módon azonban a szomszédi kapcsolatok a határos országokkal gyakran jobbak, mint az államközi kapcsolatok, hiszen a kishatárforgalom pl. Lengyelország viszonylatában folyamatosan élénk kétoldalú érdeklődést jelez. Königsberg és Kelet-Poroszország fájdalmas téma a németek számára is, különösen azoknak, akik innen származnak. Két nagyobb csoportra oszthatóak az utóbbiak: egy részük visszafordítaná a történelmi folyamatot, ha tehetné, mások pedig, elfogadva a jelent, melankolikusan tekintenek e vidékre és töprengenek a múlton;- ők azok, akik pénzt áldoztak pl. a königsbergi Dóm újjáépítésére. „Főként adományokból restauráltuk az épületet, kezdetben 100 rubelünk volt mindössze”– mondja Igor Odincov, az újjáépített, ma koncertteremként is működő Dóm igazgatója Stephan Kühnrich német újságíró és Oroszország-szakértő 2010-2011-ben készült dokumentumfilmjében, melynek címe: „Königsberg. Eine deutsch-russische Versöhnungsgeschichte.” (Königsberg. Történet a német-orosz megbékélésről). [2]
Az újjáépítés költségeinek egyharmadát németek, főként magánemberek, volt königsbergiek adták össze, akik gyakran látogatnak ide - mondta Odincov. A film képet ad egy kiemelkedően nagy sikerrel működő német-orosz kulturális egyesületről is.

Nem csak Odincov, hanem más oroszok is tartoznak azokhoz, akik a város német arculatának megőrzéséért, restaurálásáért küzdenek. Így például Anatolij Bahtyin történész, kalinyingrádi lakos is, aki szintén a dokumentumfilm egyik riportalanya. „Korábban szándékosan igyekeztek megfeledkezni a város német épületeiről, csak azt fényképezték hivatalosan, ami 1945 után épült.”-mondotta Bahtyin. „Az emberek szeme azonban többnyire a régi házakon állapodott meg, a városnak a német történelemhez kapcsolódó építészeti emlékein.” Bahtyin a múltba visszatekintve is a két nép közötti hidakat keresi, pl. Nagy Péter königsbergi látogatását idézi fel, aki gazdasági és kulturális kapcsolatokat igyekezett kialakítani Poroszországgal.

Ma már az orosz állam is törekszik arra, hogy a műemlékek ne menjenek tönkre, hanem megőrizzék, restaurálják azokat az utókor számára– nyilatkozta Georgi Boos, a Kalinyingrádi terület kormányzója, szintén a már felidézett dokumentumfilmben. „Támogatjuk a régészeti kutatásokat, régi épületeket építettünk újjá, most már a vár restaurálását tervezzük. A pusztítás a múlté”-mondta a politikus.

A város számíthat mindebben a németül jól beszélő Vlagyimir Putyin segítségére, aki a Dóm felújításának is mecénása volt. A város új arculata vonzza a turistákat. Mivel a Kalinyingrádi terület igyekszik a turizmust fontos jövedelmi forrássá fejleszteni, sokan látogatnak oda, hogy többek között az angol bombázók által elpusztított Königsberg városának az emlékeit felkutassák. A Szovjetunió részeként a katonai zárt terület nem várt ”bámészkodó”

---

[1] калининград.ру: Лукашенко попросил Путина отдать Калининградскую область Белоруссии 11.10.2013
[2] www.youtube.com/watch?v=-2a9pjSGTTQ

látogatókat, (a helyi gazdaság fejlődése is akadályokba ütközött a szigorú katonai jelleg miatt), ma azonban ez a zárt terület jóval szűkebb.

2012 májusában további megközelíthető helyekről tudósított a Russland-Aktuell weboldal, idézve azt az öt évvel korábbi esetet, amikor a kalinyingrádi német konzult sem engedték be a borostyán-kitermeléséről híres parti településre Jantarniba (a korábbi Palmnicken), mivel a diplomata nem rendelkezett a katonai hatóságok által kiállított külön engedéllyel. [3] „Hasonló meglepetésekre a jövőben remélhetően nem kell számítaniuk a turistáknak”-írja a fent idézett oldal.

Zavarja-e a ma Kalinyingrádban élő fiatalokat a város bonyolult múltja és jelene? A fenti dokumentumfilm második részében[4] egy utcai riportban fiatal lányok szólaltak meg. ”Büszkék vagyunk a városunkra, mert nem hasonlít egyik orosz városra sem. Innen könnyen elérhetjük Európát és Oroszországot.”-mondta az egyik. „Sok új épület jött létre a városban, tetszenek nekünk”- tette hozzá egy másik interjú-alany. „Itt különleges energia jelenléte érezhető”- mondta meggyőződéssel egy fiatalember. Mihail Ivanovics Kalinyin személye, akiről a várost elnevezték, nem foglalkoztatja, de nem is zavarja őket. Elfogadják a várost, annak mostani elnevezését és összetett arculatát a „tragikus és dicsőséges” múlttal együtt.

Három felvétel a königsbergi dómról: a második világháború előtt, az angol bombázás után és napjainkban:

2. ábra

3. ábra

4. ábra

2. ábra: http://images.zeno.org/Ansichtskarten/I/big/AK05606a.jpg
3. ábra: https://c2.staticflickr.com/6/5049/5339185755_0ca78e42ed_z.jpg
4.ábra: https://der-dom-in-kaliningrad-koenigsbergrussland-cca68e93-7969-4206-95f3-ffead7ac9491

[3] russland-aktuell:Kaliningrad: Sperrgebiete für Ausländer aufgehoben www.kaliningrad.aktuell.ru/kaliningrad/im_gebiet/kaliningrad_sperrgebiete_fuer_auslaender_aufgehoben_
[4] www.dailymotion.com/video/x36o6gd_konigsberg-eine-deutsch-russische-versohnungsgeschichte-2-3_news

Kalinyingrád kevésbé szubjektív megközelítésben. Hol a terület helye Oroszország régiói között?

A "РИА Рейтинг" (Ria Rating) hírügynökség értékelést készített 2013-as adatok alapján Oroszország területi egységeiről, továbbá társadalmi-gazdasági szempontok alapján sorrendet állított fel közöttük. Hogyan élnek (2013-ban) az orosz régiók?- tették fel az ügynökség munkatársai a kérdést, majd az alábbi ábrában összegezték a válaszokat. (A statisztika elnevezése: „Hol helyezkedtek el az Oroszországi Föderáció részei a társadalmi-gazdasági ranglétrán 2013-ban?”).

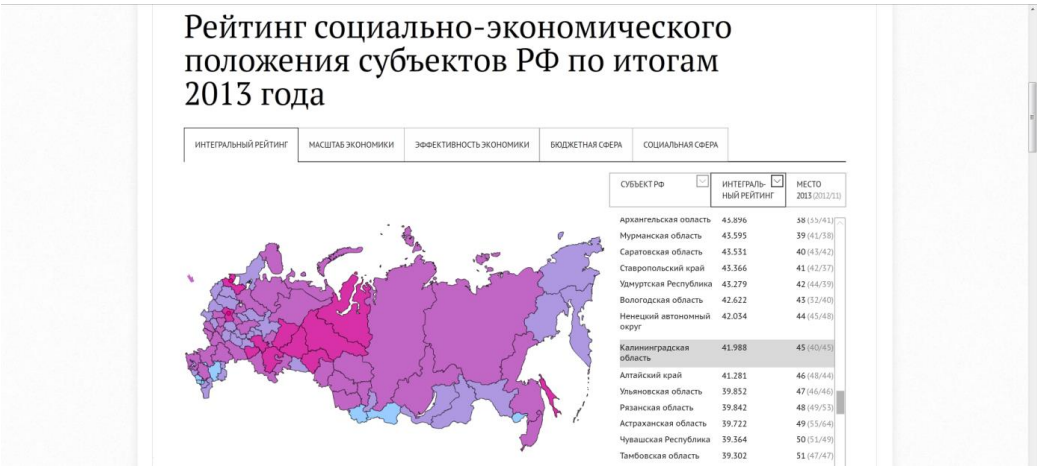

5. ábra: http://ria.ru/infografika/20140522/1008810278.html

Ahogy a fenti ábrából kiderül, Kalinyingrád összességében a 45. helyre került (83 terület között). Az értékelés további szempontjai balról jobbra: a gazdaság értékelése mennyiségi és minőségi szempontok szerint (teljesítőképesség), a költségvetés területe és a társadalmi (szociális) szféra. A lenti táblázatban foglaltam össze a végeredményt, amely az értékelés folyamatát, további szempontjait nem tünteti fel, mégis segítséget adhat az orientációhoz:

Az értékelés szempontjai:	Kalinyingrád helye a 83 terület között
összesített eredmény:	45
gazdasági teljesítmény mennyiségi mutatói:	36
a gazdaság hatékonysága:	16
a költségvetés területe	30
társadalmi (szociális szféra)	61

Az ügynökség az eredmények összefoglalásánál leszögezi, hogy továbbra is a főváros és a hozzá kapcsolódó területek, valamint az energiaszektorhoz köthető (kőolaj, gáz kitermelésével és feldolgozásával kapcsolatos tevékenységeket végző) régiók vezetik a listát.
Az utóbbiakon kívül Oroszország északi régiói a vesztesek, mivel néhány fokozattal is visszaestek a délebbre fekvő területekhez képest (Karélia például 6 fokot lépett vissza). Az indoklás általam elérhető terjedelmű formájában nem említi Kalinyingrádot, de általában befektetői bizonytalanságra, eladósodásra, környezeti okokra vezeti vissza az északabbra fekvő területek problémáit.

Sajnos egy korábbi – életminőséget és a lakóhely színvonalát értékelő– rating is elgondolkodtató. Az „Urbanika” intézet és az Építészek Szakmai Egyesülete” a 60. helyre

sorolta a Kalinyingrádi területet, amely így az előző évi 28. helyről igen nagy mértékben lépett vissza.
Ez esetben a következő kritériumokat vették figyelembe a sorrend felállításánál: utcai világítás, környezetszennyezés mértéke, a kommunális szolgáltatások költségei, lakáshelyzet, utcai közlekedés (dugók), hogyan lehet a várost vonattal, busszal, repülőgéppel megközelíteni. További szempontokat jelentett a városkép, a lakosság vásárlóereje, valamint a természetes környezet állapota.[5]

Gazdasági fejlődés a Kalinyingrádi területen

Vajon milyen okai vannak a gazdasági problémáknak az exklávéban? A Russland-Aktuell weboldal tömören foglalja össze az ezzel kapcsolatos kérdéseket a „Kalinyingrád eddig nem használta ki gazdasági lehetőségeit" című írásban.[6] Kalinyingrád beékelődése az EU-országok közé kockázatot és egyidejűleg esélyt jelentett (és jelent ma is) az orosz exklávé számára. A Szovjetunió összeomlása után az állami szubvenciók kiesésével, a katonaság szükségletei által meghatározott, kiegyensúlyozatlan gazdasági viszonyokkal, pusztuló infrastruktúrával, a szervezett bűnözés felerősödésével kellett számolnia a város vezetőinek.

A legfontosabb ipari ágazatok a 90-es évektől az élelmiszeripar, a papírgyártás, az építőipar és a halászat. Sokan végzik továbbá márkás ipari termékek (gépkocsik, mikrohullámú sütők, bútorok stb.) alkatrészekből való összeszerelését különböző külföldi nagyvállalatok megbízásából. A parti területeken kőolajat termelnek ki, valamint az itt nagy mennyiségben fellelhető borostyán kinyerésével és feldolgozásával foglalkoznak. A mezőgazdasági termelés jelentősen visszaesett, a földek nagy része parlagon maradt (ezért is lepte meg Putyint Lukasenko azzal a feljebb már említett ötlettel, hogy Oroszország adja át Belorussziának a Kalinyingrádi területet).

A turizmust kezdetben a német nosztalgia-turisták lendítették fel, valamint a tengerparti üdülőhelyeket szívesen felkereső oroszok. A legfontosabb a befektetői bizalom megszerzése és fenntartása lenne az 1990-es években különleges gazdasági övezet státuszát elnyerő exklávéban, továbbá az, hogy a gazdaság szerkezete hatékonyabbá váljon, és lehetővé tegye a gazdasági mutatók javulását. Szükséges az is, hogy a város gazdasága kissé függetlenedjen a néhány domináns nagyvállalkozótól, és levetkőzze az elzárkózás, a gazdaság katonai monostruktúrájának addigi korlátait.

Az ezredforduló után pozitív irányú változás történt a helyi gazdaságpolitikában, mivel a moszkvai vezetés jelentős összegeket fordított a gazdaság, az infrastruktúra fejlesztésére, valamint a befektetői bizalom élénkítésére. AZ EU is érdeklődéssel fordul a terület gazdasági lehetőségei felé, mivel érdekelt annak stabilizálásában, részben azért, hogy a szervezett bűnözést (pl. illegális cigarettacsempészetet) féken tartsák. Vonzóvá tehetik a területet az Európai Unió számára egy (a Kalinyingrádi terület gazdasági és technológiai fejlesztésével foglalkozó schleswig-holsteini részvénytársaság összefoglalója[7] szerint) a következő szempontok:

- a földrajzi fekvése Európa szívében, (ld. 6. ábra, lent)

[5] rugrad.eu. Калининград: 25.10.2013
[6] russland-aktuell: Bisher hat Kaliningrad seine wirtschaftlichen Chancen nicht genutzt jm/.rufo
[7] www.wtsh.de/wtsh/de/service/download

6.ábra: http://www.wtsh.de/wtsh/de/service/download-center/downloads/aussenwirtschaft/ansiedlung_in_russland.pdf

- kereskedelmi utak kereszteződésében helyezkedik el,
- viszonylag fejlett infrastruktúrával rendelkezik,
- az autópályák és a vonathálózat kiépítettsége,
- az orosz és nyugati síntávolság jelenléte,
- a többnyire jégmentes kikötő,
- a különleges gazdasági terület státusza,
- kvalifikált munkaerő és megfelelő tudományos háttér a képzéshez,
- mérnöki- és termék-infrastruktúra fejlettsége,
- a helyi kormányzat befektető-barát politikája,
- üdülőövezetek és műemlékek, kulturális javak,
- megfelelő lehetőségek állnak rendelkezésre a lakhatás, kikapcsolódás, szabadidő eltöltése szempontjából,
- a bűnözés és a szociális feszültségek nem jelentenek nagy problémát

A bűnözés mértékének meghatározása véleményem szerint egyrészt objektív, amikor statisztikai mutatókat veszünk alapul, másrészt szubjektív annak függvényében, ki miként érzékeli saját fenyegetettségét, esetleg politikailag-gazdaságilag érdekében áll-e befeketíteni egy adott területet a potenciális látogatók és befektetők szemében. Túl azonban egy prosperáló gazdaság ígéretén; a területi stratégiai jelentősége talán fontosabb az Oroszországi Föderáció számára tengerpartja és az Európai Unióba való beékeltsége miatt.

A Kalinyingrádi terület stratégiai jelentősége a krími referendum utáni időszakban

A fenti érvek, amelyek a központi fekvéssel indokolták a gazdasági lehetőségeket, természetesen részben stratégiai szempontból is érvényesek. „Neuer Kalter Krieg? Putin verlegt offenbar Atomwaffen an die EU-Grenze” (Új hidegháború? Úgy tűnik, Putyin rakétákat telepít az EU határaihoz”-írta a „*Huffington Post”* német nyelvű internet-oldala 2013 decemberében. [8]
A lap értesülései szerint az államfő nem cáfolta, hanem „indirekt módon megerősítette”, hogy a Kalinyingrádi katonai körzetben Iszkander (NATO-kódja: SS–26 Stone) típusú, rövid hatótávolságú, nukleáris robbanófejek kilövésére is alkalmas harcászati rakétákat helyeztek el.

[8] www.huffingtonpost.de/2013/12/17/neuer-kalter-krieg-putin-_n_4460115.html

A lengyel külügyminiszter azonnal jelezte, hogy „nyugtalanítónak találja” az eseményt, miként a lett védelmi miniszter, Artis Pabricks és az észt védelmi miniszter, Urmas Reinsalu is - olvashatjuk a *focus online* december 17-én megjelent egyik közleményében. [9]

Lengyelország Nemzeti Biztonsági Stratégiájához fűzött megjegyzéseiben Jakub Koreiba lengyel politológus kifejti, hogy a stratégia összeállítóinak meggyőződése szerint Közép-Kelet és Délkelet-Európa országainak törekvése az EU- és a NATO-tagság felé egyben fontos béketeremtő folyamat része is, mivel hozzájárul a béke és a stabilitás erősödéséhez a kontinensen.[10]

A szerző szerint Lengyelország tart Oroszország neoimperialista tevékenységétől, ugyanakkor a lengyelek vezető szerepre törekednek a térségben. Lengyelország és a Szovjetunió volt tagállamai a régióban civilizációk ütközőpontjaként definiálják helyzetüket, ahol folyamatosan demonstrálni kell azt, hova is tartoznak.

A lengyel értelmiség igen nagy része kötelezőnek tartja annak hangsúlyozását, hogy a lengyel kultúra a nyugati civilizáció szerves része. Mindemellett geopolitikai és gazdasági faktorok eredményezik azt – állapítja meg Korejba, hogy Oroszország a térség országainak ellenőrzésére és dezintegrációjára törekszik.

Az erősen orosz patrióta beállítottságú Makszim Kalasnyikov „Az információs háború öt évszázada” című három részes tanulmányában homlokegyenest ellenkező nézeteket vall: Oroszország az ő olvasatában folyamatosan segítette a Nyugatot többek között a napóleoni háborúk, a második világháború időszakában. Az 1980-as években pedig leépítette saját erejét, hogy a Nyugat szimpátiáját elnyerje, sőt Gorbacsov és Jelcin még szétesni is hagyta a Szovjetuniót hasonló céllal. Mindezért a Nyugattól csak lenézést, közönyt kapott cserébe, és azt, hogy beavatkozás nélkül szemlélték az utódállamokban az oroszok üldözését- írja Kalasnyikov, és hozzáteszi azt is, hogy mindez az oroszokban óvatosságot és ellenségességet váltott ki.

Jaroszlava Petrova politológus véleményét is érdemes idézni ebben az összefüggésben, mert ahogy a lengyel-orosz kapcsolatokról írt tanulmányában [11] megjegyzi, hogy Lengyelország nagyon rövid idő alatt változtatta meg geopolitikai és gazdasági preferenciáit, és kötelezte el magát az EU és NATO-tagság mellett (ami az oroszok esetleges negatív beállítottságát is kiválthatta). A tanulmány szerzője kiemeli: bár Lengyelország és Oroszország között független államok – Belorusszia és Ukrajna – jöttek létre, a közös határ megmaradt a Kalinyingrádi exklávé vonatkozásában.

A Kalinyingrádi terület a krími referendum utáni időszakban kulcspontjává válhat ennek a bonyolult helyzetnek, – írja David A. Andelman neves amerikai újságíró, politológus. [12] A közlemény egy CNN-interjút idéz, amelyben Andelman kifejti, hogy a háború kezdetének a legvalószínűbb helyszíne az ún. Suwalki Gap, a Lengyelország, a Kalinyingrádi terület és Belorusszia között elhelyezkedő háromszög, mert itt a legélesebb az EU és Oroszország közötti területi konfliktus. Andelman feltételezi, hogy Putyin egy éles helyzetben behatolna a balti államokba, és itt a NATO sem tudna időben és hatékonyan fellépni.

---

[9] www.focus.de/politik/ausland/eu/kurzstreckenraketen-kalter-krieg-typ-iskander-eu-grenze-putin-richtet-offenbar-atomwaffen-auf-die-eu-4_id_3488899.html

[10] Корэйба Якуб Войчехович,
Концептуальные основы внешней политики Польши в отношении европейских стран постсоветского пространства. Вестник МГИМО Университета Выпуск № 6 / 2011

[11] Я.С. Петрова История международных отношений. Российско-польские отношения в 90-е годы XX века. Вестник Ленинградского государственного университета им. А.С. Пушкина № 2 / том 4 / 2015

[12] http://www.news.de/panorama/855652117/star-autor-david-a-andelman-warnt-suwalki-gap-hier-beginnt-der-3-weltkrieg/1/

7. ábra
http://www.digitaljournal.com/img/1/0/4/8/0/9/3/i/3/0/4/p-large/ff7474f35d242bc05d2aec87df88d00417afb064.jpg

Egy svájci katonai szakértő, Albert Stahel véleménye szerint folytatódik a hidegháború, mivel az immár 500 kilométer hatótávolságú Iszkanderek telepítése válaszreakció a NATO rakétavédelmi rendszer továbbfejlesztésére. [13]Putyin elnök egy sajtókonferencián tagadta azt, hogy a telepítés megtörtént, de nem zárta ki a később történő elhelyezés lehetőségét. Közölte azt is, hogy az Iszkanderek telepítése nem az egyedüli mód, amivel Oroszország megvédheti magát az USA által Európába telepített, de az EU által nem kontrollált rakétarendszerek ellen. [14]

„Elértéktelenedhet-e a NATO által kiépítendő európai rakétavédelmi rendszer, ha a Krímben új harci repülőgépeken kívül TU-22m3 típusú hadászati rakétahordozókat is telepítenek?”-tették fel a kérdést az előbbiekkel kapcsolatban Vlagyimir Kozin védelmi szakértőnek az oroszországi Stratégiai Kutatások Intézetének weboldalán.[15] Mivel ezek a fegyverrendszerek 2000 km-es hatótávolságot is elérhetnek, gyakorlatilag lefedik Nyugat-, Kelet- és Dél-Európa területét, ahol a NATO által kialakítandó európai rakétavédelmi rendszer bővítését tervezik. A szakértő szerint ezek semlegesítik a fenyegetést, mivel hatalmas pusztítást képesek okozni például Lengyelország területén akkor is, ha nem nukleáris robbanófejek kerülnek alkalmazásra.

Mindez nem jelentette azonban azt, hogy a krími rakétatelepítés miatt végképp felfüggesztették a Kalinyingrádi területen elhelyezendő (elhelyezett?) Iszkanderek telepítését, mivel az USA tárgyalási stílusa, szándékai és tettei Oroszországgal kapcsolatosan az utóbbi évek eseményeinek tükrében nem jósolhatóak meg, viszont nagy valószínűséggel nem mutatnak majd közeledési szándékot – foglalhatjuk össze Kozin véleményét. Mivel a 2009-ben Medvegyev elnök által jóváhagyott és aláírt Nemzeti Biztonsági Stratégia (Стратегия

[13] www.huffingtonpost.de/2013/12/17/neuer-kalter-krieg-putin-_n_4460115.html
[14] rus.ruvr.ru/news/2013_12_19/Putin-Reshenie-o-razmeshhenii-Iskanderov-v-Kaliningradskoj-oblasti-poka-ne-prinjato-1839/
[15] www.riss.ru/my-v-smi/3086-amerikanskaya-sistema-evropro-obestsenitsya

национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года)[16] III. részében a kölcsönösségen alapuló hadászati erőegyensúlyt és partnerséget tartja elfogadhatónak (стратегическая стабильность и равноправное стратегическое партнерство), Kozin véleménye nem mond ellent a dokumentum alapelveinek, és egyértelművé teszi, hogy a Kalinyingrádi terület továbbra is rendkívüli stratégiai jelentőséggel bír.
Ez a jelentőség egyértelműen bizonyítást nyert: Rakétavédelmi rendszer létesítésével kapcsolatos hivatalos bejelentésre került sor orosz részről 2016 november 21-én, amikor az Oroszországi Föderáció Szövetségi Tanácsa Biztonsági és Védelmi Bizottságának elnöke, Viktor Ozerov megerősítette, hogy Basztyion („Bástya") elnevezésű 450 kilométeres hatótávolságú rakétavédelmi rendszert telepítettek a Kalinyingrádi területre, amely légi, tengeri és szárazföldi célpontok ellen is bevethető robotrepülőgépeket bocsát fel. Ozerov, miközben hangsúlyozta, hogy a barátságtalan amerikai lépésekre válaszul cselekednek, nem zárta ki annak a lehetőségét sem, hogy a közeljövőben Iszkander típusú (atomtöltet hordozására is alkalmas) ballisztikus rakétákat és Sz-400-as légtérvédelmi rendszert is telepítenek a baltikumi exklávé területére[17] az USA azonnali tiltakozásának ellenére.[18] Az utóbbi lépés sem precedens nélküli, ugyanis ezt megelőzően (2016 október elején), lengyel tiltakozásra válaszolva, Igor Konasenkov kormánymegbízott sem tagadta, hogy az említett területen már helyeztek el Iszkander típusú rakétákat.[19]

Az Orosz Föderáció katonai körzetei és a Kalinyingrádi terület

8. ábra: A balti flotta

7. ábra: http://itar-tass.com/spb-news/1194012

2010-ben Medvegyev elnök a hadsereg reformjának részeként aláírta azt a dokumentumot, amely a katonai körzetek számának csökkentését tette lehetővé. Az addig 6 katonai körzet nem foglalta magába a Kalinyingrádi Hadműveleti- Hadászati Csoportot, amely azonban a reform utáni időszakban a Nyugati Katonai Körzet részévé vált.

---

[16] http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html
17 Szabó Dániel: Oroszország tovább húzgálja a NATO bajszát http://mno.hu/kulfold/oroszorszag-tovabb-huzgalja-a-nato-bajszat-1372607
18 Госдеп США призвал РФ отказаться от размещения «Искандеров» в Калининграде https://regnum.ru/news/polit/2208041.html
19 Польша обеспокоена переброской "Искандера" в Калининград. http://www.bbc.com/russian/news-37596733

8. ábra: A katonai körzetek az átszervezés előtt:
http://htka.hu/2010/07/15/atszervezik-az-orosz-katonai-korzeteket/

http://img1.1tv.ru/imgsize460x345/PR20101201114422.JPG
9. ábra: A körzetek az átszervezés utáni időszakban.

.

http://albert-os.narod.ru/MilOkrug.html
10. ábra: A Nyugati Katonai Körzet térképe

Kalinyingrád katonai vonatkozásait egy helyi német nyelvű honlap tanulmánya alapján foglalom össze, mivel nem találtam hivatalosabb jellegű (védelmi minisztériumi)

összefoglalót ezzel a témával kapcsolatosan, csak egyes eseményekről (évfordulókról, gyakorlatokról) megjelent sajtóközleményeket.
A „Kaliningrad. Domizil."elnevezésű weboldal[20] összefoglalójának szerzője utal arra, hogy a nyilvánosan hozzáférhető adatok alapján dolgozott.

A 90-es években a körzet demilitarizálási folyamaton esett át, írja a honlap. Számos egységet helyeztek át az anyaországba, a megmaradtakat pedig alárendelték a Balti Flotta parancsnokságának. A NATO rakétarendszerének telepítési folyamata azonban újra aláhúzta e terület stratégiai jelentőségét, mivel az itt elhelyezett harcászati rakéták jelenthetik az egyensúlyt ebben a vonatkozásban- szögezi le a tanulmány szerzője.

A Kalinyingrádi Hadműveleti-Hadászati Csoport 1994 augusztusában jött létre, állományába kerültek a flottán kívül légvédelmi és határőr-egységek és helyi fegyveres erők egységei. A körzet önállóan működött, valamennyi egységet a flottaparancsnokság irányított. A területet csak a 2010-ben végbement reformok után rendelték alá a Nyugati Katonai körzet parancsnokságának. Ami a mennyiségi mutatókat illet, 1990-ben 25 ezer fő, 850 harckocsi, 550 rakétaállás és 350 légvédelmi állás volt található a területen, 93 hajó és 6 tengeralattjáró, valamint SU-24-es és SU-27-es típusú harci repülők, szállító repülőgépek és helikopterek.
2010-re már mindössze 11 600 személy tartozott a területen a hadsereg kötelékébe, amely viszont ekkor többek között mintegy 2050 harckocsival rendelkezett.

Kalinyingrád közbiztonsága. Szubjektív vélemények és bűnügyi statisztikák.

A terület sajátos történelméből és elhelyezkedéséből következik, hogy a lakosságnak és a rendőrségnek számos problémával kell megküzdenie ezen a téren is.
Kiindulópontnak talán megfelelő lehet számunkra a kalinyingrádi belügyminisztériumi honlap aktuális oldala, amelynek egyik fő híre szerint a gurjevszki vállalkozókat képző gazdasági főiskola diákjai vállalnak önkéntes polgárőri tevékenységet a jogrend védelme céljából. Míg Viktorija Hludova (az oktatási intézmény igazgatóhelyettese) fő célként a belső rendezvények és a kollégium rendjének fenntartását jelöli meg egy interjúban (a riporter ezzel kapcsolatos kérdésére válaszolva), addig ugyanitt a gurjevi kerület belügyi szervezetének vezetőhelyettese azt tartja lényegesnek, hogy a diákok vegyenek részt a rendőrök mindennapi tevékenységében, dolgozzanak velük együtt.
Fontos ugyanis, hogy saját generációjuk felé közvetítsék a törvények tiszteletének, a törvénykövető magatartásnak a fontosságát.

[20] http://kaliningrad-domizil.ru/portal/information/politik-and-gesellschaft/die-entwicklung-der-militrprsenz-in-kaliningrad-teil-i/

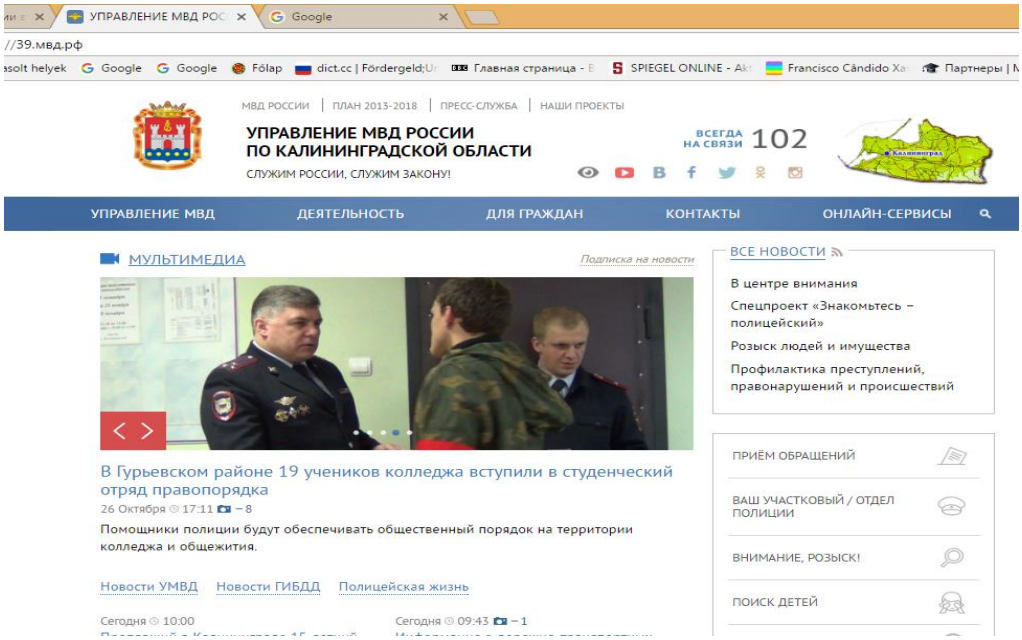

11. ábra: kalinyingrádi belügyi honlap: https://39.xn--b1aew.xn--p1ai/

A fenti elvárás nem véletlen: a kalinyingrádi területen a fiatalkorúak bűnözése folyamatosan okot ad az aggodalomra. Bár egy 2014-ből származó közlemény a jelenség mértékének 25 százalékos csökkenéséről ír, a későbbi statisztika (2016 nyarán) már újra pesszimizmusra adhat okot, ahogy a következő táblázatban is megfigyelhetjük.[21]

Régiók, amelyekben a legmagasabb a fiatal-korú bűnelkövetők aránya (az összes elkövetőhöz viszonyítva) %	
Bajkálontúli határterület	8,2
Amuri terület	7,1
Novoszibirszki terület	7,0
Habarovszki határterület	6,9
Szverdlovszki terület	6,6
Irkutszki terület	6,6
Mariföld	6,4
Nyenyecföld	6,4
Permi határterület	6,3
Kalinyingrádi terület	**6,3**

A területet a fenti bűnügyi statisztika abba a csoportba sorolja (az Oroszországi Föderációt tekintve), amelyben a bűncselekményt elkövető fiatalkorúak aránya az összes elkövető között a legmagasabb (adott esetben 6, 3 %).

2013-ban a rendőrség nagyrészt felszámolta a fiatalkorúakból álló agresszív csoportosulásokat. A művelet során 229 szülőt is felelősségre vontak, akik elhanyagolták a gyermekek nevelésével kapcsolatos kötelességeiket. A megelőzést a rendőri vezetők bevonása volt hivatott elősegíteni. Jelenleg nyolc tiszt foglalkozik a fiatalok patronálásával. A leggyakrabban előforduló vétség a nyilvános helyen történő alkohol által befolyásolt destruktív magatartás volt. Kilenc hónap alatt 32 fiatalt, köztük 2013 augusztusában egy 17

[21] lásd: függelék. *táblázat 1*

éves autótolvajt például 1,3 ezrelék alkoholszinttel vettek őrizetbe emiatt. Ami még aggasztóbb: a visszaeső fiatalkorú elkövetők száma 25 százalékkal nőtt ebben az időszakban- olvashatjuk a közleményben.
A belügyi honlap rövid hírei kisebb-nagyobb aktuális bűncselekményekről adnak hírt, többek között betörésekről, gépkocsilopásokról, volt feleség zaklatásáról, közlekedési balesetekről, stb.

A Kalinyingrádi Önkormányzati fejlesztések és belpolitikai ügyek Minisztériuma honlapján [22]érhető el az a beszámoló, amely a terület biztonságának megerősítésére létrehozott program eredményeit foglalja össze (2015 második félévének történései alapján). A beszámoló összefoglalja azt a komplex tervezetet, amelynek egyes pontjai már felsorolásuk tényével is utalnak a felmerülő gondokra.
A katonai jelenlét, a polgári védelem és a tűzoltóság fejlesztésének említése mellett lényegesnek tartja a tervezet a közbiztonság javítását, a polgároknál lévő, illegálisan tartott fegyverek és lőszerek önkéntes beszolgáltatásának lehetőségét (sőt pénzjutalommal kívánták elősegíteni ezt a folyamatot). Fontos szerepet kap a felsorolásban a kábítószerfogyasztás megelőzése, gyógyítása és a rehabilitáció elősegítése, valamint a gyógyultak reszocializációja is. A feladatok között van a kábítószerkereskedelem elleni harc elősegítése is. Kulcsszerepet kapott a terrorizmus elleni küzdelem.
Már az eredmények összegzése során említi a szöveg, hogy a fiatalok részére az általános és középfokú oktatási intézményekben felvilágosító rendezvényeket, előadásokat szerveztek a kábítószerfüggés kialakulásának megelőzésére.
További sikert jelent, hogy az önkéntes tűzoltóság és a polgári védelem megfelelően fejlődött, és készen áll arra, hogy megfelelő felszereltséggel veszélyhelyzetben emberi életeket, állatokat és anyagi javakat mentsen.
A közbiztonságot nagyszámú biztonsági kamera elhelyezésével igyekeztek javítani a közterületeken, és anyagilag támogatták a bűnüldöző szervek műszaki berendezéseinek fejlesztését. Fontos része volt ez a programnak, mivel a közterületen elkövetett bűncselekmények száma így is jelentős növekedést mutatott 2014-hez képest (23,1 százalékos arányban emelkedett az érték).
Az anyagi ösztönzés is közrejátszhatott abban, hogy a lakosság nagy mennyiségű robbanóanyagot és – szerkezetet, például vadászatnál használt lőport adott le az érintett időszakban.
A beszámoló további adatokat is közöl az aktuális bűnügyi statisztikával kapcsolatban: 2015-ben 16 502 bűncselekményt regisztráltak a Kalinyingrádi területen, amely növekvő tendenciát jelent a 2014-ben regisztrált 15 573-hoz képest (6 %). A súlyos és különösen súlyos bűncselekmények száma viszont csökkent (2014-ben 3738, 2015-ben pedig 3353 bűncselekmény történt).

Milyen a lakosság közérzete?
Biztonságban érzik-e magukat az emberek az orosz exklávé közterületein? A helyi rendőrség, ahogy a honlap is tükrözi, igyekszik a lakossággal jó kapcsolatot tartani, sőt együttműködésre törekszik a polgárokkal számos területen. Ha a fent látható honlapot felkeressük[23], és rákattintunk a „Спецпроект «Знакомьтесь – полицейский»" (Speciális projekt: *Ismerkedjenek meg:- rendőr*" címszóra, számos programra utaló hír jelenik meg, amelyek a helyi rendőrség PR-tevékenységét tükrözik. A szervezet emberközeliségét igyekszik előtérbe hozni, hogy pl. nem csupán a „legnépszerűbb oroszországi rendőr" címért folyó verseny

22 Годовой отчет о ходе реализации и оценке эффективности реализации государственной программы Калининградской области «Безопасность»
23 kalinyingrádi belügyi honlap: https://39.xn--b1aew.xn--p1ai/

jelöltjeit ismerheti meg itt az érdeklődő, hanem kisgyermekes rendőr házaspárok családi életébe is betekintést nyerhet.

A helyi vonatkozású online-média egyik német nyelvű oldala, a „Königsberger Express", 1999-ben aktuális statisztikára hivatkozva a „bűnözés szomorú csúcspontján" helyezte el a kalinyingrádi területet az Oroszországi Föderáció más körzeteihez viszonyítva. (A bűnözés az írásban elemzett adatok szerint kétszeres, a fiatalkorúak bűnözési aránya mintegy tízszeres növekedést mutat a Föderáció egyéb területeihez viszonyítva).
15 évvel későbbi az a három részből álló beszámoló, amelyben egy oroszul alig beszélő német férfi fedezi fel ezt a területet. Az élményei egyértelműen pozitívak, számos rokonszenves orosszal ismerkedett meg;- bár közlekedési szabályt sértett, megértő rendőrrel találkozott, és a közbiztonsággal kapcsolatban sem voltak negatív élményei. [24]

Az Oroszországi Föderáció hivatalos bűnügyi statisztikájának[25] egyik táblázata (A bűnözés pillanatnyi helyzete és dinamikája Oroszország különböző régióiban) jól illusztrálja az aktuális (2016 január-július közötti) tendenciákat is a bűnözés növekedése-csökkenése szempontjából a vizsgált régióban.

Ezek az adatok alátámasztják az előbbi utazó tapasztalatait, pozitív élményeit, hiszen a Kalinyingrádi területen a bűnözés 19, 6 %-kal csökkent a megelőző időszakhoz képest (2016 júliusában a csökkenés 30 %-os), továbbá 25, 9 %-kal csökkent a bírósági eljárást igénylő regisztrált bűncselekmények száma, 10-kal pedig azoké a regisztrált bűncselekményeké, amelyek nem feltétlenül vonják maguk után a további büntető eljárást.

A fel nem tárt regisztrált bűncselekmények száma is határozott (14,3 százalékos) csökkenést mutat ebben az időszakban.

Összegzés

A Kalinyingrádi terület geopolitikai helyzete kivételesnek tekinthető, különösen azóta, hogy a Szovjetunió felbomlása után EU-tagállamok, egyben NATO-tagországok veszik körül, és exklávé minőségben különül el az Oroszországi Föderációtól.

Ez a helyzet számtalan problémával szembesítette a viharos és tragikus múltú terület lakosságát, akik megélhetésüket és identitásukat keresték és keresik ezen a földön, és a kapcsolatot azokkal, akik itt születtek, de a múlt elsodorta őket hazájukból, amely már voltaképpen nem is létezett.

Oroszország számára „előretolt helyőrség" ez a terület, gazdasági, politikai, kulturális és katonai értelemben is sajátos problémákkal és kiemelkedő stratégiai jelentőséggel. Ezeket a szempontokat kíséreltem meg kifejteni dolgozatomban. Összefoglalva a terület jellegzetes vonásait, lehetőséget szeretnék adni az olvasónak arra, hogy megismerje a Kalinyingrádi terület politikai és gazdasági problémáit, egyidejűleg azonban az ott élő emberek környezetéről, életéről is képet alkothasson.

24 Buergerstimme. Zeit für Veränderungen. Reise nach Kaliningrad: Teil II – Unter dem Brennglas
25 СОСТОЯНИЕ ПРЕСТУПНОСТИ В РОССИ за январь – июль 2016 года Москва. (42. old.) Ministry of Internal Affairs RF (RU) https://xn--b1aew.xn--p1ai/folder/101762/item/7572658

Internetes források:

Я.С. Петрова История международных отношений. Российско-польские отношения в 90-е годы XX века. Вестник Ленинградского государственного университета им. А.С. Пушкина № 2 / том 4 / 2015
http://cyberleninka.ru/article/n/rossiysko-polskie-otnosheniya-v-90-e-gody-xx-veka#ixzz4Q9pxFStF

Корэйба Якуб Войчехович,
Концептуальные основы внешней политики Польши в отношении европейских стран постсоветского пространства. Вестник МГИМО Университета Выпуск № 6 / 2011
http://cyberleninka.ru/article/n/kontseptualnye-osnovy-vneshney-politiki-polshi-v-otnoshenii-evropeyskih-stran-postsovetskogo-prostranstva (utolsó letöltés időpontja:2016.11.20.)

Калиниград.ru: Лукашенко попросил Путина отдать Калининградскую область Белоруссии.
http://kgd.ru/news/policy/item/30853-lukashenko-poprosil-putina-otdat-kaliningradskuyu-oblast-belorussii (utolsó letöltés időpontja:2016.11.20.)

Königsberg Eine deutsch russische Versöhnungsgeschichte 1-3
video: www.youtube.com/watch?v=-2a9pjSGTTQ youtube (utolsó letöltés időpontja: 2016.11.20.)

Kaliningrad aktuell.ru: Sperrgebiete für Ausländer aufgehoben
www.kaliningrad.aktuell.ru/kaliningrad/im_gebiet/kaliningrad_sperrgebiete_fuer_auslaender_aufgehoben_238.html (utolsó letöltés időpontja:2014.05.23.)

Rugrad.eu: Калининград опустился на 60 место в рейтинге самых удобных для проживания российских городов
http://rugrad.eu/news/629679/ (utolsó letöltés időpontja: 2016.11.20.)

Годовой отчет о ходе реализации и оценке эффективности реализации государственной программы Калининградской области «Безопасность»
http://minregion.gov39.ru/ministry/bezopasnost.php(utolsó letöltés időpontja: 2016.11.20.)

Kaliningrad akt.ru: Bisher hat Kaliningrad seine wirtschaftlichen Chancen nicht genutzt
www.kaliningrad.aktuell.ru/kaliningrad/lexikon/wirtschaft/bisher_hat_kaliningrad_seine_wirtschaftlichen_chancen_nicht_genutzt_1.html (utolsó letöltés időpontja: 2016.11.13.)

www.wtsh.de/wtsh/de/service/download-center/downloads/aussenwirtschaft/ansiedlung_russland.pdf (utolsó letöltés időpontja: 2016.11.13.)

The Huffington Post. Neuer Kalter Krieg? Putin verlegt offenbar Atomwaffen an die EU-Grenze www.huffingtonpost.de/2013/12/17/neuer-kalter-krieg-putin-_n_4460115.html (utolsó letöltés időpontja: 2016.11.20.)

FOCUS online. Droht ein neuer Kalter Krieg? Putin verlegt offenbar Atomwaffen an die EU-Grenzehttp://www.focus.de/politik/ausland/eu/kurzstreckenraketen-kalter-krieg-typ-iskander-eu-grenze-putin-richtet-offenbar-atomwaffen-auf-die-eu-4_id_3488899.html
utolsó letöltés időpontja: 2016.11. 20.)

Русский Запад. Решение о размещении "Искандеров" в Калининградской области пока не принято http://ruwest.ru/news/11681/
(utolsó letöltés időpontja: 2016.11.20.)

Российский Институт Стратегических Исследований Американская система ЕвроПРО обесценится? http://riss.ru/smi/5498/ (utolsó letöltés időpontja: 2016.11.20.)

Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года
http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html
(utolsó letöltés időpontja: 2016.11.20.)

Kaliningrad Domizil Informationsagentur. Die Entwicklung der Militärpräsenz in Kaliningrad. Teil 1.
http://kaliningrad-domizil.ru/portal/information/politik-and-gesellschaft/die-entwicklung-der-militrprsenz-in-kaliningrad-teil-i/(utolsó letöltés időpontja: 2016.11.20.)

Новый Калининград. Полиция: в Калининградской области на 25% снизился уровень подростковой преступности
https://www.newkaliningrad.ru/news/community/3760164-politsiya-v-kaliningradskoy-oblasti-na-25-snizilsya-uroven-podrostkovoy-prestupnosti.html (utolsó letöltés időpontja: 2016.11.20.)

Новый Калининград. Полиция с начала года «разобщила» 3 подростковые группировки в Калининграде https://www.newkaliningrad.ru/news/community/2806727-politsiya-s-nachala-goda-razobshchila-3-podrostkovye-gruppirovki-v-kaliningrade.html

Königsberger Express. Nachrichten aus Kaliningrad
Nr. 11 - November 2016 - 24. Jahrgang An der Spitze der Kriminalität?
Das Gebiet Kaliningrad kämpft sich auch an die traurige Spitze der Kriminalität, verglichen mit anderen Regionen des Landes. www.koenigsberger-express.com/index.php?b=1&id=19&a=5&id_article=2592&PHPSESSID=ab90991c1abc78f61b7410f5106ba684
(utolsó letöltés időpontja: 2016.11.20.)

Buergerstimme. Zeit für Veränderungen. Reise nach Kaliningrad: Teil II – Unter dem Brennglas
buergerstimme.com/Design2/2014/09/reise-nach-kaliningrad-teil-ii-unter-dem-brennglas/ (utolsó letöltés időpontja: 2016.11.20.)

Министерство Внутренних Дел Российской Федерации Состояние преступности https://xn--b1aew.xn--p1ai/folder/101762/item/7572658 (utolsó letöltés időpontja: 2016.11.20.)

news.de Star-Autor warnt! Hier beginnt der 3. Weltkrieg
http://www.news.de/panorama/855652117/star-autor-david-a-andelman-warnt-suwalki-gap-hier-beginnt-der-3-weltkrieg/1/(utolsó letöltés időpontja: 2016.11.20.)

Szabó Dániel: Oroszország tovább húzgálja a NATO bajszát http://mno.hu/kulfold/oroszorszag-tovabb-huzgalja-a-nato-bajszat-1372607(utolsó letöltés időpontja: 2016.11.23.)

Госдеп США призвал РФ отказаться от размещения «Искандеров» в Калининграде
https://regnum.ru/news/polit/2208041.html (utolsó letöltés időpontja: 2016.11.23.)

Польша обеспокоена переброской "Искандера" в Калининград.
http://www.bbc.com/russian/news-37596733 (utolsó letöltés időpontja: 2016.11.20.)

Függelék:

táblázat 1 (az eredeti, oroszul)

РЕГИОНЫ С НАИБОЛЬШИМ УДЕЛЬНЫМ ВЕСОМ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ, СОВЕРШИВШИХ ПРЕСТУПЛЕНИЯ

(ОТ ОБЩЕГО ЧИСЛА ВЫЯВЛЕННЫХ ЛИЦ)

	%
Забайкальский край	8,2
Амурская область	7,1
Новосибирская область	7,0
Хабаровский край	6,9
Свердловская область	6,6
Иркутская область	6,6
Республика Марий Эл	6,4
Ненецкий АО	6,4
Пермский край	6,3
Калининградская область	6,3